

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-87>

УДК 338.431:338.124.2(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL MARKET IN UKRAINE

Саламін Оксана Степанівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та бізнесу в АПК імені Івана Поповича,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5388-3247>**Грабовський Роман Стефанович**

кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5701-6199>**Salamin Oksana, Hrabovskyi Roman**

Stepan Gzhytskyi National University of
Veterinary Medicine and Biotechnologies of Lviv

Досліджено сучасний стан та особливості функціонування аграрного ринку України, окреслено ключові проблеми, що стримують його ефективний розвиток. Наголошено на важливості формування ефективного ринкового середовища та інфраструктурної модернізації як передумови сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. Особлива увага приділена аналізу ролі малих і середніх господарств, які, попри обмежені ресурси, відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки на внутрішньому ринку. Обґрунтовано доцільність переорієнтації державної підтримки з прямого субсидування на розвиток інституційних умов, що сприятимуть формуванню конкурентного середовища та ефективності аграрного виробництва. Запропоновано розвиток мережі оптових ринків як інструмент прозорого ціноутворення, зменшення кількості посередників і забезпечення справедливого доступу до ринку для всіх категорій виробників.

Ключові слова: аграрний ринок, інфраструктура ринку, малі та середні сільськогосподарські підприємства, агрохолдинги, державна підтримка, ринкове середовище.

The article is devoted to current issues of agricultural market development in Ukraine. Key problems hindering the effective functioning of the agricultural sector are identified, including monopolization of distribution channels by large agro-industrial structures, low competitiveness of small and medium-sized producers, limited access to market information, and lack of adequate infrastructure. It has been shown that the concentration of production in large holdings ensures high productivity and export potential, but reduces food security in the domestic market. The importance of creating an effective market environment and modernizing infrastructure as prerequisites for the sustainable development of agricultural production is emphasized. Particular attention is paid to analyzing the role of small and medium-sized farms, which, despite their limited resources, play a key role in ensuring food security in the domestic market. The expediency of reorienting state support from direct subsidies to the development of institutional conditions that will contribute to the formation of a competitive environment and the efficiency of agricultural production is justified. Priority areas for the development of the agricultural market have been proposed, including infrastructure modernization, strengthening the role of cooperation, and creating conditions for the integration of small and medium-sized farms into a competitive environment. The development of a network of wholesale markets is proposed as a tool for transparent pricing, reducing the number of intermediaries, and ensuring fair market access for all categories of producers. The purpose of the article is to assess the market environment of the agricultural sector and justify the directions of its development. The research methods used are analysis, synthesis, statistical evaluation, and structural-logical generalization. As a result, it was found that the main barriers are unequal access to the market, weak infrastructure, and price discrimination against small producers. The need

to reorient state support towards infrastructure development is justified. The practical value lies in the formulation of recommendations for improving state policy to support the agricultural sector. The practical value of the article lies in identifying key areas for reforming Ukraine's agricultural market, which can be used in the process of forming state policy to support agricultural producers, in particular small and medium-sized farms, as well as in developing strategic approaches to modernizing the infrastructure of the agricultural sector.

Keywords: agricultural market, infrastructure, state support, market environment, agro holdings, competitiveness.

Постановка проблеми. Аграрний сектор, виступаючи пріоритетною та стратегічно-важливою галуззю національної економіки, не лише повною мірою забезпечує внутрішні потреби населення у продуктах харчування, а й активно позиціонує країну на світовому ринку як провідного експортера сільськогосподарської продукції. Україна є одним із провідних експортерів зерна, кукурудзи та насіння соняшнику, частка якого у світовому експорті сягає близько 45 %, а пшениці – понад 11 %, що забезпечують продовольчу безпеку на світовому ринку. Водночас, в силу об'єктивних факторів, неспроможність формування сприятливого ринкового середовища на внутрішньому ринку спричинила зниження виробничо-ресурсного потенціалу, скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, та ставить під загрозу продовольчу безпеку країни. За таких умов ринкові механізми неспроможні в повних обсягах забезпечити належне функціонування аграрного ринку, створити достатні умови для забезпечення його конкурентних позицій, розвитку малих та середніх господарств, які є надзвичайно важливими у процесі формування аграрного ринку. Недостатня сформованість інфраструктури аграрного ринку негативно впливає на збут аграрної продукції на внутрішньому ринку, що в свою чергу не дозволяє сформулювати прийнятні ціни, які б стимулювали виробництво сільськогосподарської продукції та задоволення потреб внутрішнього ринку. Враховуючи ці обставини, особливої ваги набуває аналіз ринкового середовища сільськогосподарських підприємств та дослідження його впливу на формування аграрного ринку та стан сільського господарства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми становлення та розвитку аграрного ринку розглядаються в багатьох наукових публікаціях. Дослідженню зазначених проблем, встановленню причинно-наслідкових зв'язків між станом ринкового середовища та перспективами розвитку в мінливих умовах, а також вивченню впливу ринкових умов на організаційну структуру вітчизняного аграрного сектора економіки присвятили свої наукові праці такі економісти, як Беккожаєва А.,

Вакуленко В., Гадзало Я., Добрунік Т., Калінчик М. В., Кузнєцова О., Лузан Ю., Мамчур В., Омургазієва Н., Русан В., Сабій І., Тілікеєва Б., Чаначев Н., Червоний Д., Чолплнкулов Т.

У більшості публікацій зазначається, що найважливішою умовою становлення аграрного ринку є формування його інфраструктури. Зокрема Червоний Д. В. зазначає, що різноманітність каналів та форм збуту, посередників та покупців, а також розвинута мережа сервісних послуг є найважливішою умовою формування аграрного ринку [8].

Більшість дослідників звертають увагу на те, що формування і функціонування аграрного ринку забезпечується механізмом державної підтримки. При цьому наголошується, що підтримка з боку держави сприяла б ефективному функціонуванню аграрного ринку, забезпеченню конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників. Проте думки вчених різняться щодо шляхів та механізмів такої підтримки. У своїй праці Добрунік Т. П. та Кузнєцова О. В. [3] зазначають, що діюча модель аграрного сектору України має бути трансформована з урахуванням пріоритетності розвитку саме малого підприємництва, становлення сімейного фермерства, яке показало свою стійкість у сучасних умовах функціонування, на відміну від великих сільськогосподарських підприємств. Автори зазначають, що таку підтримку найефективніше здійснювати шляхом встановлення пільгового режиму оподаткування для малих та середніх виробників. З цієї точки зору погоджуються Омургазієва Н., Тілікеєва Б., Беккожаєва А., Чаначев Н. та Чолплнкулов Т. [10], які зазначають, що спеціальні податкові режими сприяють розвитку та підвищенню ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств та розвитку аграрного ринку в цілому. Калінчик М. В., Душка В. І., Саламін О. С., Остапів О.-І. В., Зуб М. пропонують впровадження ефективних механізмів субсидування, що відповідає практиці більшості економічно розвинених країн, як інструмент забезпечення конкурентоспроможності малих і середніх сільськогосподарських виробників порівняно з великими аграрними холдингами [4]. Більшість авторів, Вакуленко В. Л.,

Калінчик М. В. та інші акцентують увагу на тому, що спрямовуючи державну підтримку, варто брати до уваги розмір суб'єкта господарювання, оскільки можливості різних за розмірами суб'єктів господарювання різняться. Зазначається що підтримку варто надавати найменш захищеним суб'єктам з метою їх подальшого розвитку та можливості конкурувати на ринку.

Значна увага вчених та практиків господарювання до проблем та перспектив розвитку аграрного ринку, формування ринкового середовища та його впливу на розвиток сільськогосподарства обумовлена стратегічною значимістю аграрного ринку у національній економіці, викликами сучасності, та великим потенціалом розвитку аграрного ринку. Пропонуються різноманітні підходи, які часто є суперечливими, та не враховують особливостей ринкового середовища сільськогосподарських підприємств, організаційної побудови аграрного ринку, проблем розвитку сільського господарства та сільських територій в цілому.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в оцінці процесу становлення ринкових відносин та аналіз їх впливу на розвиток аграрного ринку, виявлення основних проблем і бар'єрів на шляху до ефективного формування аграрного ринку, визначення його сучасних тенденцій та перспектив подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність функціонування аграрного ринку безпосередньо залежить від рівня його сформованості, що є ключовим індикатором сталого розвитку як сільськогосподарського виробництва, так і національної економіки в цілому. У цьому контексті інфраструктура аграрного ринку виконує системоутворюючу роль. Визначальними при цьому є чинники мікросередовища підприємства, які створюють умови для виробництва та збуту продукції. Не менш важливе значення соціально-економічних, правових, екологічних, демографічних чинників, які в загальній сукупності формують середовище аграрного ринку, з певними можливостями та загрозами.

У процесі формування інфраструктури аграрного ринку особливу увагу слід приділяти узгодженню інтересів виробників сільськогосподарської продукції та споживачів. Це передбачає створення ефективної логістичної, інформаційної, фінансової та збутової інфраструктури, яка забезпечує безперервний рух товарів від виробника до споживача із мінімальними витратами та втратами якості.

Безперечно, основним регулятором при цьому виступає ціна, яка повною мірою залежить від рівня сформованості ринку.

Канали розподілу та форми реалізації продукції виконують важливу функцію в процесі формування ціни. Від рівня їхньої сформованості та узгодженості залежить цінова доступність для споживачів та рівень прибутковості для виробників сільськогосподарської продукції. Через неналежну сформованість інфраструктури аграрного ринку дуже часто канали розподілу не виконують функцій ринкових регуляторів, диктуючи при цьому ціни окремих комерційних структур, які лише виступають посередниками між виробником і кінцевим споживачем. У таких умовах ринкові сигнали спотворюються, що призводить до непропорційного розподілу доходів між учасниками ринку, зниження прибутковості виробництва для сільгоспвиробників.

Відсутність прозорих механізмів ціноутворення, конкуренції та вільного доступу до ринку сприяє зосередженню контролю над розподілом продукції у вузькому колі посередницьких структур. За відсутності реальної конкуренції такі структури отримують надмірний вплив на процес ціноутворення, фактично підміняючи ринкові механізми диктатом закупівельних цін. Це призводить до формування монопольних цін, що за своєю суттю є продовженням адміністративно-командного підходу, характерного для планової економіки, але в нових умовах – без державного регулювання. У таких умовах ціна втрачає свої основні функції – інформаційну, стимулюючу та розподільчу. Вона перестає бути об'єктивним індикатором попиту і пропозиції та не виконує роль справедливого ринкового сигналу для виробників. Це, у свою чергу, знижує конкурентоспроможність та можливість збуту продукції, особливо серед малих і середніх господарств, які є найбільш уразливими до цінової дискримінації.

Великі партії однорідної продукції є привабливими для посередницьких структур, що забезпечує великим господарствам суттєві конкурентні переваги в системі каналів розподілу. Це, зокрема, сприяє розширенню можливостей щодо вибору альтернативних збутових каналів. Крім того, великі виробники мають змогу самостійно організовувати повний цикл збутових логістичних операцій без залучення посередників. Такий підхід сприяє подоланню монопольного впливу окремих закупівельних структур. За даними державної служби статистик у 2022 році 80% зернових, насіння

соняшнику, кукурудзи вироблялось такими господарствами. Високий експортний потенціал зернових і зернобобових культур у поєднанні з відносно низьким рівнем виробничих ризиків зумовлює доцільність їх вирощування у великотоварному аграрному виробництві та сприяє концентрації на цих культурах з боку великих сільськогосподарських підприємств.

Окрім можливості самостійно контролювати весь процес збуту, із зростанням розмірів господарств спостерігається тенденція до підвищення загального рівня рентабельності виробництва. Найвищий показник урожайності 61,2 центнера з 1 гектара у сільськогосподарських підприємств з площею понад 3000 га, що свідчить про ефективніше використання ресурсів, вищу технологічну забезпеченість та більший потенціал інтенсифікації виробництва [7]. Підвищення урожайності у великих сільськогосподарських підприємствах, зокрема із площею обробітку понад 3000 га, забезпечує зростання валових обсягів сільськогосподарської продукції, що сприяє стабілізації внутрішнього продовольчого ринку та зміцненню експортного потенціалу аграрного сектору. Завдяки технологічній модернізації, оптимізації виробничих процесів та ефективнішому управлінню ресурсами такі підприємства демонструють вищу продуктивність порівняно з малими господарствами.

З однієї сторони, концентрація виробництва в руках великих землекористувачів сприяє формуванню вертикально інтегрованих агропромислових структур, які здатні контролювати значну частину ланцюга створення доданої вартості – від виробництва до реалізації продукції. Водночас ця тенденція супроводжується низкою негативних наслідків для функціонування аграрного ринку загалом.

У 2022 році лише 1,5% від загальної кількості сільськогосподарських підприємств, що мають у користуванні понад 3000 га угідь, забезпечили 28,4% валового збору зернових і зернобобових культур [7]. Така висока концентрація виробництва в обмеженому колі великих аграрних структур сприяє посиленню монополістичних тенденцій на ринку, що, у свою чергу, призводить до посилення монополізації аграрного ринку, зниження рівня конкуренції, унеможливорює доступ дрібних виробників до збутових каналів та формування цін.

Відмічається поляризація суб'єктів господарювання за розмірами. Невеликі виробники, не маючи змоги конкурувати за рівнем урожайності, технічної оснащеності та масштабом виробництва, часто втрачають еконо-

мічну стійкість, що загрожує скороченням їх присутності на ринку та зменшенням диверсифікації сільськогосподарського виробництва. Через обмеженість фінансових ресурсів та недостатнє забезпечення технічними засобами механізації виробничих процесів, виробництво трудомісткої сільськогосподарської продукції здійснюється малими фермерськими господарствами чи господарствами населення. У 2022 році такими господарствами вироблялось 34,8% продукції сільськогосподарства, з якої 97,9 % картоплі, 94,1% овочевих культур, 82,3 % плодових та ягідних культур, 92,4 % вівни, 99,1 % меду (рис. 1). Це створювало вищу додану вартість завдяки дешевій робочій силі в сільській місцевості.

Варто наголосити, що малі сільськогосподарські господарства відзначаються вищим рівнем гнучкості та оперативної мобільності, що дозволяє їм швидше адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури. Перепрофілювання виробництва в таких господарствах потребує менших обсягів капіталовкладень, що забезпечує їм певну перевагу у періоди економічної нестабільності. Зокрема, під час кризових явищ у національній економіці саме ця категорія виробників продемонструвала більшу стійкість у забезпеченні продовольчої безпеки населення та впливу зовнішніх факторів [5].

Водночас, обмежений доступ малих виробників до ринкової інформації ускладнює їхню здатність до стратегічного планування та своєчасного реагування на зміни в економічному середовищі. Це обмежує можливість формування довгострокової моделі прибутковості виробництва та реалізації ефективних управлінських рішень, орієнтованих на зростання конкурентоспроможності.

Однією з головних перешкод для малих та середніх виробників є недостатній розвиток системи збуту, відсутність сучасних оптових ринків, логістичних центрів. До того ж обмежений доступ до достовірної ринкової інформації унеможливорює прийняття ефективних управлінських рішень з урахуванням динаміки ринкової ситуації. Значна кількість посередницьких ланок у системі збуту сприяє непрозору ціноутворенню, підвищенню кінцевої вартості продукції та зниженню економічної вигоди для безпосередніх виробників. Неспроможність самостійного формування великих товарних партій продукції, придатних для експорту, змушує дрібних сільськогосподарських виробників реалізовувати її через закупівельні посередницькі структури

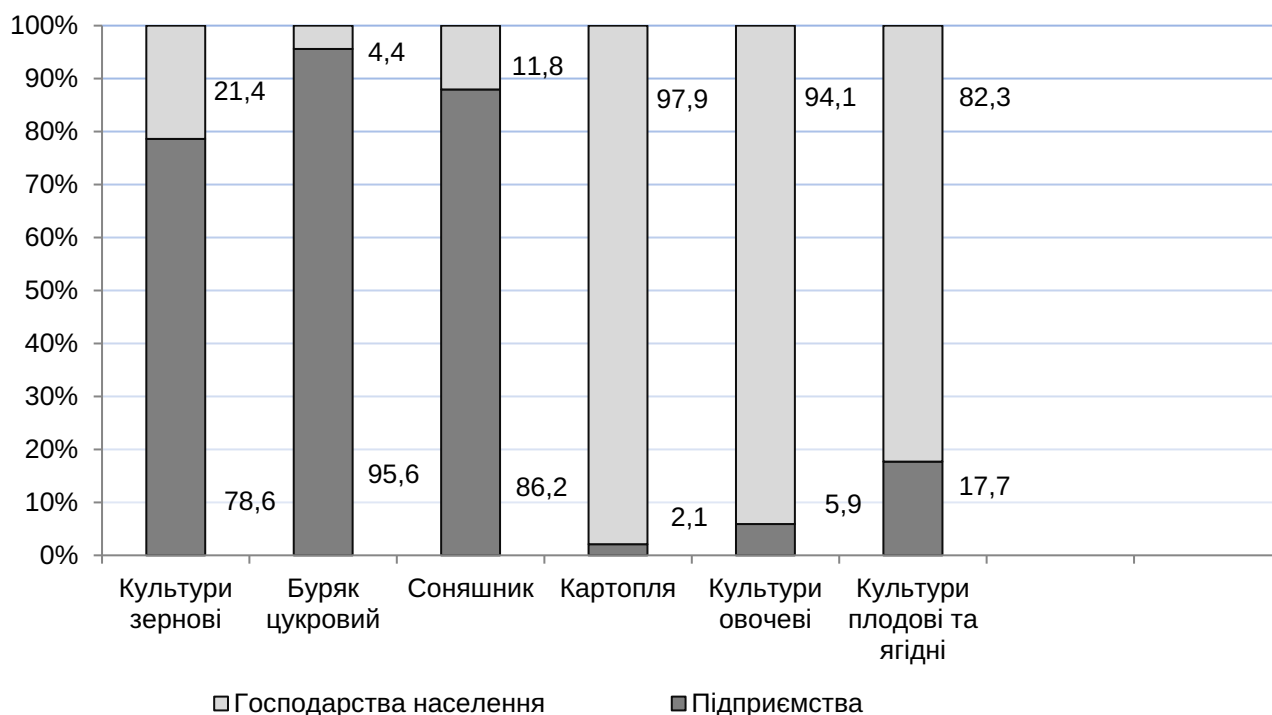

Рис. 1. Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями господарств в 2022 році, у %

Джерело: дані Державної служби статистики України [7]

за заниженими цінами, що знижує рівень їх прибутковості. Крім того, надмірна кількість посередників у системі збуту негативно впливає на прозорість ціноутворення, сприяє спекулятивним практикам і створює дисбаланс в конкурентному середовищі аграрного ринку.

У результаті малі господарства потрапляють у нерівні конкурентні умови порівняно з великими аграрними підприємствами, що посилює процеси ринкової концентрації й монополізації, ускладнює сталий розвиток аграрного сектора та обмежує доступ до якісної й економічно доступної продукції для споживачів.

У цьому контексті першочергового значення набуває оптимізація каналів збуту сільськогосподарської продукції [8]. Зокрема, розвиток сучасної оптової інфраструктури, сільськогосподарської кооперації та системи прямих продажів є необхідною умовою для підвищення загальної ефективності аграрного ринку, забезпечення рівного доступу до нього всіх категорій виробників.

Оптові ринки виступають ключовим інституційним елементом у структурі аграрного ринку, забезпечуючи ефективну організацію руху сільськогосподарської продукції від виробника до кінцевого споживача, а також сприяючи підвищенню прозорості та результативності ринкових механізмів.

Досвід створення оптових ринків у світі свідчить про їхню ключову роль у розвитку аграрного ринку, зменшенні втрат продукції, формуванні справедливої ціни та забезпеченні продовольчої безпеки [5]. У різних країнах оптові ринки створювалися з урахуванням національних особливостей, більшість із них мають державну підтримку на етапі становлення.

Оптові ринки виступають ключовим механізмом у процесі вдосконалення збутової інфраструктури аграрного ринку. Їх розвиток сприяє стабілізації цінової ситуації, забезпечує відкритий і рівноправний доступ виробників до ринку, зокрема малих сільськогосподарських господарств, що, у свою чергу, дозволяє зменшити кількість посередницьких ланок, підвищити ефективність виробництва, посилити конкуренцію та зміцнити продовольчу безпеку держави. У цьому контексті державна підтримка має бути спрямована на формування сучасної ринкової інфраструктури, зокрема через створення та розвиток мережі оптових ринків.

Організація оптових продовольчих ринків сільськогосподарської продукції в Україні сприяє формуванню альтернативного каналу товаропросування, який посилює конкурентне середовище, стимулює зростання

закупівельних цін і водночас сприяє зниженню роздрібних цін. Це забезпечує більш надійне постачання продовольчих товарів до міських центрів, пришвидшує доставку продукції від виробника до кінцевого споживача, а також створює умови для самостійного збуту продукції невеликими виробниками за прийнятними ринковими цінами. Завдяки цьому частково досягається цінова стабільність та зменшується потреба у втручанні держави у забезпечення продовольчої безпеки на внутрішньому ринку [5].

Формування ефективного аграрного ринку в Україні ускладнюється наявністю структурних і функціональних диспропорцій, які створюють системні бар'єри для розвитку сільськогосподарського виробництва. Сучасний стан аграрного ринку характеризується низкою викликів, серед яких – структурний дисбаланс між категоріями виробників, що проявляється в домінуванні великих агрохолдингів та одночасному витісненні з ринку малих і середніх господарств. Значна частка дрібних виробників перебуває у стані залежності від посередницьких структур, що негативно позначається на рівні їхньої прибутковості та знижує конкурентоспроможність.

Підвищення урожайності у великих підприємствах, хоча й сприяє зростанню загальної ефективності аграрного виробництва, одночасно загострює проблеми ринкової конкуренції та створює загрозу для продовольчої безпеки на внутрішньому ринку [3]. Великі агровиробники зосереджуються пере-

важно на експортно орієнтованих культурах, ігноруючи потреби внутрішнього ринку, що вимагає коригування державної політики в напрямі підтримки малих та середніх товаровиробників.

Висновки. Аграрний ринок України має значний потенціал за умов системного реформування інституційного середовища та інфраструктурної модернізації. Ефективна аграрна політика має передбачати розвиток інституційної підтримки та розширення можливостей кооперації з метою зміцнення економічних позицій дрібних господарств. Розвиток інфраструктури аграрного ринку шляхом створення системи оптових ринків і формування ефективних каналів розподілу продукції сприятиме запуску механізмів саморегуляції, що, у свою чергу, забезпечить сталий розвиток аграрного ринку з мінімальним залученням інструментів прямого державного регулювання.

Державну підтримку малих і середніх сільськогосподарських підприємств доцільно здійснювати не шляхом прямого субсидування, яке лише тимчасово утримує галузь, не створюючи довгострокових умов для її розвитку, а шляхом формування ефективного ринкового середовища. Таке середовище, функціонуючи на основі внутрішніх механізмів саморегуляції, сприятиме зростанню конкурентоспроможності та продуктивності малих і середніх виробників, формуванню справедливих ринкових цін і, як наслідок, забезпечить сталий розвиток аграрного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вакуленко В. Л. Особливості впливу державної політики на розвиток аграрного сектору економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип. 21. Ч. 1. С. 35–37. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_1_2018ua/9.pdf (Дата звернення: 07.07.2025).
2. Гадзало Я. М., Лузан Я. Ю. Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України. *Економіка АПК*. 2020 Вип. 27. № 11. С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011006>
3. Добрунік Т. П., Кузнєцова О. В. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. Випуск 42. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1619> (Дата звернення: 11.07.2025).
4. Калінчик М. В., Душка В. І., Саламін О. С., Остапів О.-І. В., Зуб М. Перспективи та реальні можливості фінансової підтримки аграрного сектору економіки України. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки*. 2025. Т. 27 (105). С. 98–105. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e10515>
5. Курман Т. В. Агробізнес та продовольча безпека: загрози та проблеми правового забезпечення в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. Вип. 3. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264923> (Дата звернення: 07.07.2025).
6. Мамчур В. Тенденції та перспективи розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 1 (24). С. 45–53. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21mvarvu.pdf> (Дата звернення: 11.07.2025).

7. Сільське господарство України: статистичний збірник 2022. Київ: Державна служба статистики України. 2023. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (дата звернення: 09.07.2025).
8. Червоний Д.В. Особливості формування аграрних ринків в умовах функціонування національної економіки України. *Економіка та суспільство*. Вип. 58. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3260> (Дата звернення: 07.07.2025).
9. Шуст О. А., Варченко О. М., Крисанов Д. Ф. Стійкість продовольчого комплексу України в умовах посилення турбулентності. *Продовольчі ресурси*. 2022. Т. 10, № 18. С. 287–301. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-28>
10. Omurgazieva, N., Tilekeeva, B., Bekkozhaeva, A., Chanachev, N., Cholponkulov, T. Impact of tax policy on the development of agrarian enterprises and organisations. *Ekonomika APK*. 2024. 31(3), 34–44. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2024030.34>

REFERENCES:

1. Vakulenko V. L. (2018) Osoblyvosti vplyvu derzhavnoi polityky na rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky [Features of the influence of state policy on the development of the agricultural sector of the economy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo» – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: "International Economic Relations and the World Economy"*, vol. 21, pp. 35–37. Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_1_2018ua/9.pdf (accessed July 7, 2025).
2. Hadzalo Ya. M., Luzan Ya. Yu. (2020) Udoskonalennia derzhavnoho upravlinnia rozvytkom ahrarnoho sektoru ekonomiky ta silskykh terytorii Ukrainy [Improving public administration of the development of the agricultural sector of the economy and rural areas of Ukraine]. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, vol. 27. (11), pp. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011006>.
3. Dobrunik T. P., Kuznietsova O. V. (2022) Problemy i napriamky rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Problems and directions of development of the agricultural sector of Ukraine in conditions of economic instability]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 42. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1619> (accessed July 11, 2025).
4. Kalinchyk, M., Dushka, V., Salamin, O., Ostapiv, O.-I., & Zub, M. (2025). Perspektyvy ta realni mozhlyvosti finansovoi pidtrymky ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy [Prospects and real possibilities of financial support for the agricultural sector of the Ukrainian economy]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S.Z. Gzhytskoho – Scientific Bulletin of the Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S.Z. Gzhytsky*, vol. 27(105). pp. 98–105. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e10515>.
5. Kurman T. V. (2022) Ahrobiznes ta prodovolcha bezpeka: zahrozy ta problemy pravovoho zabezpechenia v umovakh voiennoho stanu [Agribusiness and food security: threats and problems of legal support under martial law]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and comparative law*, vol. 3. Available at: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264923> (accessed July 11, 2025).
6. Mamchur V. (2021) Tendentsii ta perspektyvy rozvytku ahrarnoho pidpriemnytstva v Ukraini [Trends and prospects for the development of agricultural entrepreneurship in Ukraine]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-economic problems and the state*, vol. 1(24), pp. 45–53. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21mvapvu.pdf> (accessed July 11, 2025).
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023). Silske hospodarstvo Ukrainy 2022 [Agriculture of Ukraine 2022], Kyiv. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf (accessed July 9, 2025).
8. Chervonyi D. V. (2023) Osoblyvosti formuvannia ahrarnykh rynkiv v umovakh funktsionuvannia natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Peculiarities of the formation of agricultural markets in the conditions of the functioning of the national economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 58. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3260> (accessed July 7, 2025).
9. Shust O. A., Varchenko O. M., Krysanov D. F. (2022) Stiiist prodovolchoho kompleksu Ukrainy v umovakh posylenia turbulentnosti [Stability of Ukraine's food complex in conditions of increasing turbulence]. *Prodovolchi resursy – Food resources*, vol. 18(10). pp. 287–301. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-28>.
10. Omurgazieva, N., Tilekeeva, B., Bekkozhaeva, A., Chanachev, N., & Cholponkulov, T. (2024). Impact of tax policy on the development of agrarian enterprises and organisations. *Ekonomika APK – Ekonomika APK*, vol. 31(3), pp. 34–44. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2024030.34>.